

V kůži hluchoslepého rozhovor k pořadu ČT Experiment

zdroj: www.gong.cz; publikováno: 02/07/2011; <http://ruce.cz/clanky/899-v-kuzi-hluchoslepeho>

Pořad České televize Experiment se snaží během jednoho dvacetiminutového dílu zmapovat život lidí s jistou odlišností a tím poukázat na zaběhnuté stereotypy a předsudky s nimi spjaté. Často se prostředníkem experimentu stává některá z populárních osobností, náhle vystavená nečekaným životním situacím, které jsou však denním chlebem pro mnoho z našich spoluobytel.

Jeden z dílů byl věnován také hluchoslepým. Jak se žije lidem bez zraku a sluchu, si mohl vyzkoušet známý herec a především dabér Pavel Soukup. Zda byl v roli přesvědčivý, to mohou nejlépe posoudit právě hluchoslepi lidé.

Odborný lékař Ivan Jedlička přelepil Pavlu Soukupovi oči a do uší dal špunty. Zatímco slepota se tak dala nasimulovat v podstatě stoprocentní, sluch byl potlačen jen částečně. Ve skutečnosti také bývá jeden ze smyslů postižen více než druhý. Soukup tedy neviděl nic, ovšem komunikovat s okolím mohl, byť slyšel hůře než v reálu. Nejprve musel přivyknout zcela novému prostředí a hlavně přestat spoléhat na doposud nejvytíženější smysly. Natáčení probíhalo mimo jiné i v Klubu přátel červenobílé hole, mezi skutečně hluchoslepými klienty. Tvůrci pořadu pro něj nachystali několik na první pohled snadných úkolů: vybrat ingredience pro přípravu polévky, zajít na nákup do nedalekého obchodu, dojít na poštu, pohybovat se na ulici v běžném provozu a dokonce ho poslali vlakem na výlet. Po celou dobu ho doprovázela Ota Pačesová – tajemnice Klubu červenobílé hole, zkušená průvodkyně a tlumočnice pro hluchoslepe osoby.

Požádala jsem herce Pavla Soukupa, který byl „hlavním hrdinou“ pořadu ČT Experiment, aby zavzpomínal na okamžiky strávené v kůži hluchoslepého člověka.

Překlad článku do českého
znakového jazyka.

Autor: Gong

Pane Soukupe, proč jste souhlasil s účastí v Experimentu?

Ze zvědavosti. Podstatou herec, chtěl jsem si zkusit, jak se asi cítí lidé s takovým životním balvanem. Třikrát jsem se nešťastnou náhodou (zkusmo) připravil o dolní končetinu. Dvakrát jsem zasekl sekerku do holenní kosti a jednou po pádu z žebříku jsem si rozdrtil patu. Poučné. Uvažoval jsem, co by bylo lepší. Vyšlo mi, že ruce. Ale jen levá. A z ní jen malíček. Nebo radši vůbec nic.

Jaké bylo vaše očekávání? Lišily se nějak vaše představy o hluchoslepotě od skutečnosti? Jaká pak byla konfrontace s realitou?

Dostal jsem asistentku. A tím mi došlo, že jsem hájenej. Že je to jen jako. A že se všechno vrátí. Kdyby mi řekli, že už to bude nadosmrť, asi bych se podělal. Ale i tak bych se s tím musel nějak vyrovnat.

V Experimentu jste během okamžiku ztratil hned dva smysly. Jak jste se s tím vypořádal? Co vás nejvíc překvapilo?

Slepota. Trochu jsem slyšel. Ale opakuju, věděl jsem, že je to jen „jako“. Kdyby to bylo skutečně a navždy, sesypal bych se.

Pocítil jste někdy během svého „hluchoslepého období“ strach? Co vám připadalo nejhorší?

Nejhorší byla bezmoc.

Setkal jste se přímo s hluchoslepy lidmi – jak na vás zapůsobili?

Ano, přímo v jejich oáze, kde jsme točili. A pak u piva. Tam jsme si povídali naprosto rovnocenně. U piva to tak bývá.

Změnil se nějak váš názor a pohled na život těchto lidí?

Nezměnil. Vždycky jsem pomáhal slepcům. Jen těžko si vybavuju, kolika nahluchlým jsem nerozuměl.

Měl (má) někdo z vaší rodiny problémy se sluchem?

To víte, že jo. Někdo má televizi vyhulenou na maximum, ale o tom nechci mluvit.

Přemýšlel jste někdy nad tím, co by vám nejvíce chybělo, kdybyste přišel o sluch? Jaký zvuk nebo jaká činnost...

Ne.

Nadaboval jste spoustu hraných i animovaných filmů. Je velký rozdíl v tom, zda dabujete živého herce, nebo kreslenou postavičku? Upřednostňujete jeden formát před druhým nebo rozhodují jiné parametry?

Mluvíte o práci. A práce je vždycky dobrá, nebo horší. Ale musíte ji dělat. Ke všemu přistupuju jako k onomu Experimentu. Ze zvědavosti.

Oslovili jsme zároveň paní Otu Pačesovou, která po celou dobu natáčení byla Pavlovi k ruce, a rovněž hluchoslepeho pana Otu N., jenž mu poskytl mnoho užitečných rad přímo z vlastní zkušenosti. Oba ochotně souhlasili se společným setkáním, při němž jsme si popovídali nejen o natáčení Experimentu, ale zejména o reálném životě hluchoslepých.

Paní Pačesová, vy jste byla průvodkyní Pavla Soukupa světem hluchoslepých. Sám říkal, že bez vás by byl ztracený. Jak si podle vás vedl? Choval se stejně jako vaši klienti, když se s prostředím ticha a tmy teprve seznamují, nebo byl nějaký rozdíl v tom, že pan Soukup věděl, že je to pro něj v podstatě jen jako?

Pan Soukup mě mile překvapil. Vedl si opravdu dobře, možná i díky své herecké profesi se dokázal rychle vžít do role hluchoslepeho člověka. Nedělalo mu problém vzít do ruky hůl a vyjít na ulici. Měl cit pro to, co se jiní musejí zpočátku učit. Pochopitelně svou úlohu v tom sehrála i psychika, vědomí toho, že jde o fňogovanou, nikoliv reálnou situaci a že s koncem natáčení skončí i jeho „postižení“.

A jak jste vnímal návštěvu pana Soukupa v prostorách Klubu přátel červenobílé hole vy, pane Oto? Na krátkou chvíli se z vás vlastně stali kolegové.

Já jsem ani nevěděl, o koho jde. Myslel jsem si, že mezi nás přišel někdo nový, kdo se teprve učí s hluchoslepotou žít. Ta jména – Soukup, Cibulka (*moderátor pořadu Aleš Cibulka, pozn. redakce*) mi byla povědomá, stejně tak jejich hlasy, ale nenapadlo mě, že jde právě o tyto dva pány z České televize. Teprve po skončení natáčení jsem se dozvěděl, s kým jsem si vlastně u piva povídal.

Pan Soukup se divil, že chodím nějak moc rychle. Na tom ale není nic divného. Zatímco on šel poslepu poprvé v životě, já už takhle chodím několik let. Navíc jsme se pohybovali v místech, která dobře znám. V cizím prostředí musím být přece jen opatrnější a postupovat s větší rozvahou.

foto: Anna Pačesová

Dá se říct, že chodíte po paměti? Že si zažijete nějakou trasu a na ní už se cítíte bezpečně?

Ne tak docela. Pochopitelně jsem klidnější, když procházím místy známými, ale ani tam nemůžu jít čistě po paměti. Nikdy totiž nevíte, co vám může stát v cestě. Nejhorší jsou auta zaparkovaná na chodníku, reklamní tabule, v letních měsících mně život komplikují venkovní posezení, tzv. zahrádky objevující se před kdejakou restaurací. Zabírají velkou část chodníku,

a když mám z jedné strany židle, z druhé lampy nebo sloupky dopravních značek, připadám si potom jako při slalomu.

Máte pravdu, to běžného chodce ani nenapadne. Jaké další nástrahy musíte při cestě odněkud někam překonávat?

Je zajímavé, že to, co jednomu umožní zbavit se určité bariéry, vytvoří překážku někomu druhému. Teď mám na mysli třeba sjezdy pro vozíčkáře. Pro lidi se zrakovým postižením je obtížné najít konec obrubníku, když se plynule svažuje do silnice. Ovšem je pravda, že si s tím přece jen dokáží poradit snáz než vozíčkář s několikacentimetrovým obrubníkem. Další příklad: ozvučené přechody. Pro nevidomé jistě dobrá služba, ale jakmile k tomu ještě člověk špatně slyší, nemůže se na ně úplně spolehnout. Navíc se často stává, že jsou zvukové navigátory vypnuté. Zřejmě někoho ten stereotypní zvuk ruší. V metru bývají zvukové efekty pouze na vysílačku, ne každý postižený ji však má. Ostatně já se podle nich stejně nemůžu řídit a nejsem zdaleka sám. Pokud má člověk poškozený sluch, nerozezná, odkud zvuk vychází, tím pádem neví, kudy se má vydat.

Ota Pačesová doplňuje:

Před časem jsme provedli zajímavý pokus. Pískali jsme na píšťalku a hluchoslepí klienti se měli vydat za zvukem vycházejícím z jednoho bodu. Místo toho se rozprchli na všechny strany, jako když střílí do hejna vrabců. Zvuk píšťalky se odrazil od okolních předmětů, stromů, domů... ke každému dolétl odjinud. Pro lidi se sluchadly je těžké se v takové situaci zorientovat. To se týká i zvukových navigátorů. Co vyhovuje jednomu, není vhodné pro druhého. Každé postižení má svá specifika, a pokud dochází ke kombinaci vad, je potřeba posuzovat celou věc jinak.

Technické vymoženosti by měli lidem sloužit spíše k užitku. Jsou pomůcky, které vám skutečně pomáhají?

Jistě. Technika šla bezesporu výrazně dopředu, například sluchadla jsou čím dál kvalitnější. Nejosvědčenějším pomocníkem je pro hluchoslepé počítač s hlasovým výstupem a braillovým řádkem. Skrze něj spolu mohou lidé komunikovat, a to i na větší vzdálenosti.

Slova se ujímá opět pan Ota: Ne všechny novoty se ale povedou. Špatně řešené jsou nové tramvaje. Je jich hned několik typů, já bohužel nepoznám, který z nich zrovna přijel a nedokážu se mu rychle přizpůsobit. Tam kde dříve bylo sedadlo, najednou není, tyče jsou na jiných místech, a co je nejhorší – vstupní dveře už nejsou přímo u řidiče. Tramvaj přijede do zastávky, já čekám u sloupku, který býval nástupním místem, ale dveře jsou až o dobré dva tři metry dál. Takhle jsou bohužel naučení i vodící psi. Je v tom akorát zmatek. A v případě potřeby člověk ani nemůže komunikovat s řidičem.

Dá se říct, co pro vás bylo nejtěžší, když vás hluchoslepota zasáhla?

Zrak i sluch jsem ztrácel postupně, nebylo to najednou a zničehonic. Zpočátku to bylo náročné i psychicky. Šel jsem po ulici, věci a lidi kolem jsem viděl dvakrát, takže jsem nevěděl, na kterou stranu se uhnout. Ostatní mě měli za opilce, slýchal jsem věty typu: takhle po ránu a už se motá. Nebylo to nic příjemného, ale naučil jsem se takové řeči ignorovat. Mám zelený zákal, na levé oko nevidím vůbec, na pravé jen nepatrně. Sluch se mi taky neustále zhoršuje, sluchadla mi naštěstí pomáhají, abych aspoň trochu slyšel a mohl se

orientovat ve světě. Někdy mě mrzí, že nemůžu dělat všechno, co bych si přál. Třeba zajít na výstavu prohlédnout si obrazy. S tím se ale člověk musí nějak vypořádat sám. Jsem rád, že můžu přijít mezi přátele do klubu, účastním se různých aktivit jak v Lormu, tak v Klubu přátel červenobílé hole, jezdím na festivalové pobyty, nechci jen sedět nečinně doma. Dokážu si sám uvařit, sám se o sebe postarat. Ne každý má takové štěstí.

Ota Pačesová: Je pravda, že většina hluchoslepých lidí netrpí úplnou ztrátou obou smyslů. Jeden z nich většinou do určité míry funguje, podle toho taky člověk přizpůsobuje své chování a tíhne k lidem buď nevidomým, nebo neslyšícím. Společenství neslyšících je soudržnější, dokud má postižený člověk alespoň nějaké zbytky zraku a zvládá se domluvit znakovým jazykem, bude se držet mezi svými, kde je mu dobře. Zcela hluchoslepých lidí je naštěstí velmi málo. O to horší jsou pro ně životní podmínky. Neobejdou se bez osobní asistence, komunikace s okolím je dosti komplikovaná.

Pane Oto, jak jste se naučil praktickým dovednostem, které hluchoslepota vyžaduje? Pomáhal vám s tím někdo?

Existují organizace pro nevidomé, neslyšící i pro hluchoslepe občany. Když jsem před lety oslepl já, nevěděl jsem o nich nic. Dostat se k informacím byl neskutečný problém. Myslím, že lékaři by měli mít o takových centrech přehled a nasměrovat na ně své pacienty, se kterými jsou ve styku v počátcích jejich trápení. Právě ve zmíněných organizacích jim totiž mohou poskytnout nejen rady k nezaplacení a naučit je spoustu užitečných věcí, ale také tam potkají lidi s podobným životním údělem. Mně trvalo poměrně dlouho, než jsem se dopídl Svazu invalidů, který pořádal pravidelné rekondiční výcviky. Na nich jsme se cíleným tréninkem učili zvládat orientaci v terénu, bodové písmo, sebeobsahu, nacvičovali jsme chůzi mezi překážkami a podobně. Pak se člověk samozřejmě musí snažit i sám, každodenní činnosti si postupem času osvojí, jen se nesmí bát a házet flintu do žita.

Děkuji za rozhovor, přeji pevné zdraví a všechny cesty bez překážek.

autor: **Blanka Lavičková**